

Gintaras Balčytis – architektūrinės Kauno ambicijos

Visos nuotr. G. Balčyčio

Kauno autobusų stotis (2017 m.), projekto architektas – Gintaras Balčytis, architektai – Kęstutis Vaikšnoras, Paulius Vaitiekūnas, Jurgita Šniepienė. G. Balčyčio nuotr.

Jurgita RAUDONYTĖ

Gintaras Balčytis – įsimintiniausias 2017 m. Kauno menininkas, Lietuvos meno kūrėjų asociacijos (LMKA) premijos laimėtojas, vienas naujosios Kauno autobusų stoties architektų.

Su G. Balčyčiu susitikome jo darbo vietoje Kauno centre. Kalbėjomės sėdėdami prie didelio, apskrito stalo, o klausant atsakymų į klausimus mano žvilgsnis vis nuslysdavo didžiulės, sieną užstojančios lentynos, nukrautos knygomis ir žurnalais apie architektūrą, link.

Kaip nusprendėte tapti architektu ir ar kada buvo kilę minčių, kad reikėjo rinktis kitą specialybę? Tuo metu, kai mokiausi dailės mokykloje, didelių architektūros pavyzdžių, žurnalų nebuvo, o ši sritis mane intrigavo. Išties, anksčiau norėjau būti geologu.

Mane visą laiką traukė tapyba, tačiau anais laikais buvo kita priėmimo tvarka, tapyba ir skulptūra buvo specialybės, į kurias įstoti būdavo praktiškai neįmanoma, nes priimdavo po vieną ar du žmones, o į vieną vietą apie 50 pretendentų. Dėl šių priežasčių net nebandžiau...

Įstojau į Vilniaus inžinerinio statybos instituto Architektūros fakultetą ir ten pritačiau, vėliau minčių kažką keisti nekilo. Man meninis profilis – kaip gyvenimo būdas. Techninio ar kitokio pobūdžio darbai manęs nelabai ir traukė.

Kuo žavėjotės, kas Jus įkvėpė studijų metais ir karjeros pradžioje?

Studijų universitete metu didelės informacijos sklaidos apie architektūrą nebuvo. Leido kelis žurnalus, kuriuos buvo galima pavartyti bibliotekos spec. skyriuje, tačiau laisvai prieinamos informacijos stigo.

Visiems prieinamas buvo prancūzų architektūros žurnalas *L' Architecture d'Aujourd'hui*, kurį visi skaitėme. Beje, leido ne originalų žurnalą, o Maskvoje nukopijuotą jo versiją. Tuo metu kaip tik kilo postmodernizmo banga ir, aišku, visus mus, jaunus architektus, tai labai intrigavo. Iki to laiko dominavo funkcionalizmas, kuris buvo labai paprastas, nieko nestebino. Į istorinę architektūrą atsižvelgęs postmodernizmas kėlė didesnę susidomėjimą – didesnė formų įvairovė, buvo galima kurti įdomesnius dalykus.

Iš architektų žavėjo Aldo Rossi ankstyvieji darbai.

Kaip vertinate monolitinę, masyvią sovietinę architektūrą?

Ji yra labai įvairi ir netgi sovietiniais laikais pavykdavo pastatyti vieną kitą neblogą pastatą. Maždaug 1985–1995 m. buvo jaučiama didelė japonų architektūros įtaka, paskleista architekturo Kenzo Tange. Iš to kilo brutalizmo architektūra ir atsirado išskirtinių pastatų, kaip, sakykime, Vilniaus koncertų ir Sporto rūmai arba XIX forto monumentas Kaune.

Šie statiniai ir iš šių dienų perspektyvos žiūrint išliko gana neblogais brutalizmo architektūros pavyzdžiais. O štai „Žilvino“ (arch. A. Lėckas) poilsio namų kompleksas Palangoje iki šiol nėra pralenktas – manau, kad geresnio pastato, kaip architektūros kūrinio, Lietuvoje nėra.

O kaip vertinate Kauno tarpukario architektūros palikimą?

Kauno modernistinė architektūra, atsiradusi per du pirmosios nepriklausomybės dešimtmečius, vertinga jau vien tuo, kad sukūrė Lietuvos architektūros mokyklą. Iš jos atsirado visi tie, kurie dirbo pokariu ir vis dar dirba, taigi, būtų labai keista, jeigu sakyčiau, kad ji nevertinga.

Yra ikoniniai pastatai – Pieno centras, KTU Chemijos fakultetas, pastatytas kaip karinės pramonės laboratorija, Centrinis paštas, Karininkų ramovė...

Svarbūs ir foniniai pastatai, gyvenamieji namai, kurie rodo tam tikrą epochą. Vilniaus barokas rodo LDK pasiekimus ir gyvenimo būdą būtent tuo laikotarpiu bei turi išskirtinę reikšmę ne tik Lietuvos mastu. O štai Kauno modernistinė architektūra rodo, kuo gyvenome pirmosios nepriklausomybės periodu.

Tačiau ši architektūra žymi ne tai, kuo buvome, o kuo norėjome būti. Tuo metu dauguma žmonių gyveno kaimuose, o ši architektūra atspindi norą keltis į miestus, tapti vakarietiškosios kultūros dalimi. Ne visi tikslai buvo pasiekti, du dešimtmečiai visgi gana trumpas laikas, tačiau architektūra išties pavyko.

Jeigu Jums duotų visišką kūrybinę laisvę sukurti vientisą pastatą, ir eksterjerą, ir interjerą, ar imtumėtės? Ir kokios architektūrinės krypties pastatas tai būtų?

Interjerus esu kūręs karjeros pradžioje, dabar to nebedarau.

Interjerai – atskira sritis, jokia būdu negaliu pasakyti, kad ji prasčiau nei architektūra. Sukurti gerą interjerą – sunki, daug darbo reikalaujanti užduotis.

Tačiau tokį pastatą projektuoti apsiimčiau. Dėl krypties – nežinau. Nemėgstu hipotetinių klausimų. Architektūra – kūrybos sritis, iš kitų išsiskirianti tuo, kad privalo turėti užsakovą. Architektai projektuoja pagal užduotas sąlygas ir kliento norus.

Būna užsakovų, kurie architektui leidžia daryti tai, ką jis nori, tačiau visgi negalėčiau atsakyti, ką daryčiau gavęs tokią laisvę.

Ir laisvės negali būti be atsakomybės. Visi kūrėjai turi kažkokių kūrybinių stabdžių. Net tapytojais, kurie daro ką nori ir kaip nori, neturi reglamentuojančių įstatymų kaip architektai – gali tapyti rankomis, kojomis, kaip tik sugalvoja. Tačiau paveikslai vis tiek yra kaip paveikslai.

Tikriausiai, gavus visišką kūrybinę laisvę, pradinė idėja būtų visiškai kitokia nei galutinis rezultatas. Viena kūrybinė mintis sukeltų kitą, judant pirmyn gimtų pastatas – laisvai kuriant sunku iš anksto numatyti, koks bus rezultatas.

Pastato pastatymas – komandinis darbas. Kaip Jums sekasi bendrauti su inžinieriais? Ar dažnai jie stabdo Jūsų kūrybinę viziją?

Kuo ilgiau dirbi vienoje srityje, tuo daugiau išmoksti. Inžinerinių žinių neišvengiamai atsiranda, nes tai neatsiejama nuo architektūros.

Pastate yra labai daug inžinerinių dalių – pradedant pastato konstrukcija, baigiant šildymu ir elektros išvedžiojimu. Architektas yra viso proceso pradžia ir pabaiga, jo darbas – neduoti nerealių užduočių, kurių negalima įgyvendinti.

Kol kas su inžinieriais bendrauti man sekasi visai neblogai, galbūt todėl, kad neturiu išskirtinių pastatų su begaliniu biudžetu. Dėl to nėra ir nerealių vizijų. Visgi, jeigu biudžetas būtų neribotas, galbūt požiūris taptų kitoks...

Tačiau dar studijų laikais dėstytojai sakė, kad jeigu gali padaryti maketą iš popieriaus, vadina si, stovės ir pastatas. O šiandien kompiuterinės programos, naujos technologijos leidžia įgyvendinti sprendimus, kurių prieš 20 metų niekas nebūtų pasiryžęs daryti.

Svarbu nepamiršti, kad architekto darbas – padaryti logišką projektą. Viską galima pastatyti, tačiau turi būti tikslas tai daryti.

Ar galite išskirti tris gero projekto ypatybes?

Mano supratimu, vienas svarbiausių dalykų pastate – funkcija. Jos neišpildantis pastatas nebus geras.

Visų antra, jis turi atitikti vietos dvasią. Tai nereikia, kad senamiestyje statomas pastatas turi imituoti senovę, o naujamiestyje būti itin modernus. Naujas statinys gali su jais kontrastuoti, būti kitaip priderintas, tačiau pastatas turi atitikti urbanistinę vietos dvasią.

Ir galiausiai – tai turi būti architektūros meno kūrinys.

▲ Individualus gyvenamasis namas Kačerginėje (2018 m.), projekto architektas – Gintaras Balčytis.

asmenybė

Koks šiuolaikinės architektūros statinys Jums labiausiai patinka, ką laikytumėte pavyzdiniu pastatu?

Pasaulyje pastatų labai daug, ir labai gerų pavyzdžių. Tačiau išskirti kažkokį, kad turi būti tikrai toks... galėčiau, bet nenorėčiau.

Man patinka pastatai, kurie yra architektūros meno pavyzdžiai. Yra daug madingų, šiuolaikinių statinių, kurie tikrai neblogi. Tačiau, kaip ir visoje kūryboje, yra daug kūrinių, atitinkančių šiandienos dvasią, tačiau neaišku, kaip jie atrodys po 50 ar 100 metų.

Architektūrinis objektas – ilgaamžis kūrinys. Jeigu jis neteks prasmės po 50 metų, dar gal ir ne taip baisu, tačiau jei žmonės jo nebesupras po 10, jau negerai, jis neatlieka savo funkcijos.

Šiaip ar taip, yra gal ne tiek pastatų, kiek architektų, kurių kūryba intriguoja. Vienas tokių būtų šveicarai „Herzog & de Meuron“. Jie įdomūs ne tik projektuojama forma, bet ir naujomis technologijomis, kurias pasitelkę sukuria labai įprasminančią architektūrą tiek vietos, tiek pasaulio kontekste. Taip pat patinka kitas šveicaras Peteris Zumthoras, kuris savo sąlyginai paprastomis formomis kuria intrigą, perteikiančią kūrinio idėją, jo darbai turi dvasią.

Tokie kūriniai ilgaamžiai. Daug yra neblogai atrodančių pastatų, tačiau tai labiau fasadinė išraiška, kuri sudaro bendrą miesto foną, įvaidž. Ir tai viena architektūros funkcijų – kurti miesto vaizdą.

Kaip jau minėtas Kauno tarpukario architektūros pavyzdys – atskiri gyvenamieji pastatai nėra kažkuo ypatingi, bet jie sukuria gerą miesto atmosferą. Tai vienas urbanistikos uždavinys.

Architektūra nėra tik fasadinė išraiška. Architektūra – tai šviesa ir erdvė tiek pastato išorėje, tiek viduje. Kaip pavyksta atrasti erdvės ir šviesos dermę, taip ir architektūra pavykus arba ne.

Daug kalbate apie tai, kad pastatai turi derėti tarpusavyje, kurti miesto vaizdą ir nuotaką. Pats esate kaunietis, taigi, apie šį miestą ir norėčiau pasiteirauti – kaip manote, kokių atnaujinimų reikia architektūriniam Kauno įvaizdžiui?

Bet kuri apleista vieta reikalauja atnaujinimo. Visais laikais miestuose vyko pokyčių, ir jie turi vykti. Nesvarbu, ar tai UNESCO paveldo objektas, ar šiaip miestas, jeigu niekas nevyks, po kažkiek laiko jis degraduos ir neliks gyvybės. Taip ir Kaune – nekalbant apie periferinius rajonus, tačiau pačiame mieste, Naujamiestyje, yra daug vietų, kur turėtų būti pastatų, o ne plynių. Arba priešingai – pastatai, kuriuos laikas nugriauti ir statyti kažką nauja. Labai daug tokių vietų.

Jeigu konkrečiau, važiuojant Karaliaus Mindaugo prospektu iš Šančių pusės visas pramonės rajonas turėtų būti naujai suprojektuotas, naujai pastatytas. Žemosios Fredos krantinė – puiki vieta miesto centro plėtrai, Laisvės alėjos kiemai reikalauja pokyčių...Tik gaila, kad Kaunas mažėja. Mažėja gyventojų, o su jais menksta ir pastatų poreikis. Architektūra labai priklauso nuo žmonių, gyvenančių mieste, jų skaičiaus.

Grįžkime prie Jūsų kūrybos. Ar stebite tolesnį savo pastatų gyvenimą: erdvių nuomininkus, pokyčius interjere, erdvių pritaikymą prie ten dirbančių žmonių poreikių?

Nesu iš tų architektų, kurie gyvena savo pastatų gyvenimą.

Aišku, rūpi, kaip tie pastatai gyvena, kas su jais vyksta, bet nesu iš tų, kurie galvotų, kad negali būti kažkaip kitaip. Pastatas yra funkcinis dalykas ir, jeigu kinta pastato funkcija, tai ir pastatas turėtų keistis.

Kuris projektas buvo sudėtingiausias, pareikalavo daugiausia pastangų ir kuriuo įveiktu iššūkiu labiausiai didžiuojatės?

Architektūra, ypač dideli projektai, nėra vieno žmogaus. Individualų gyvenamąjį namą suprojektuoti gali vienas žmogus, bet dideli objektai – komandinis darbas.

Naujoji autobusų stotis – vienas tų pastatų, kuriuo gali didžiuotis visa komanda.

Tai puikiai matomas, kaip ir muziejai ar teatrai, miesto vaizdą formuojantis pastatas. Tokius statinius visi vertina rimčiau.

Manau, kad tai pavykęs projektas, kuriam įgyvendinti reikėjo įveikti daug iššūkių. Mūsų masteliais žiūrint, tai didelis objektas, kuriam buvo skirta gana mažai vietos, ir funkcija sudėtinga. Pastatas yra Naujamiestyje, kur teko atkreipti dėmesį į urbanistinį planavimą, architektūros paveldo taisykles.

Dar nekiečia projektuoti Vilniaus stoties?

Jau vien šis pajukavimas parodo, kad Kauno stoties projektas – tikrai vykęs.

Na, o jeigu kviestų projektuoti naują autobusų stotį Vilniuje, neabejotinai kažką galvotume ir eitume siūlyti.

Pastatas Vilniuje šiuo metu tikrai gana apleistas, nelabai tinkamas pagal situaciją, tačiau viskas priklauso nuo daug veiksnių – vienas jų yra miesto požiūris į visą urbanistinį procesą. Vienu ar kitu keliu ši autobusų stotis irgi turės būti sutvarkyta.

Visgi, situacija Vilniuje kitokia. Tai tikras transporto mazgas, kur greta yra autobusų stotis, traukinių stotis ir miesto viešasis transportas. Šiuo atveju vien tik graži stotis didelės pridėtinės vertės neduotų – ten reikia didesnių, globalesnių sprendimų.

Kaune tos problemos nebuvo – autobusų ir traukinių stotys yra kelių šimtų metrų atstumu, nėra tiek daug eismo vienoje vietoje.

Per pokalbį ne pirmą kartą pabrėžiate urbanistinius miesto erdvių sprendimus, jų svarbą. Kaip vertinate projektą „Kaunas tvarkosi“, kai tvarkomos gatvės, restauruojama daug istorinių pastatų fasadų?

Nepaisant to, kad yra daug diskutuotinių ir abejotinų sprendinių, „Kaunas atsinaujina“ – geras, pozityvus dalykas. Kaunas buvo gana apleistas miestas ir sunku buvo tikėtis greitų pokyčių. Jeigu prieš kelerius metus kažkas būtų pasakęs, kad tiek daug fasadų bus atnaujinta, taip smarkiai pagerės miesto nuotaika, nebūčiau patikėjęs.

Dabar architektūrinę miesto plėtrą planuoja ne administracija ir ne prie žemėlapiu atsisedęs ir kažką nusprendžiantis strategas. Ją planuoja žmonės, investuojantys į pastatus pinigų. Miesto

administracijai reikėtų juos skatinti ir kreipti teisinga architektūrine linkme.

Ar visi žingsniai yra teisingi? Kiekvienas turi savo viziją ir kelius jai įgyvendinti. Nesakau, kad kitų vizijos blogos, jos tiesiog šiek tiek kitokios nei mano.

Kad kartais kažkas vyksta ne taip, kaip turėtų, nėra baisus dalykas. Viskas negali būti idealu, be to, niekada ir netikėjau idealiais sprendiniais. Architektūra turi labai daug atspalvių, o galutinį rezultatą lemia daug veiksnių: pinigai, gebėjimas juos panaudoti, bendras supratimas... Architektūra jau kažkur apačioje.

Architekto tikslas – padaryti geriausiai, kaip gali. Gal ne visi architektai įdeda daug širdies, tada ir rezultatas būna vidutiniškas, tačiau ir toks, palyginti su tuo, kas buvo, jau yra gerai.

O Jums pačiam svarbios kitų žmonių pastabos, patarimai?

Svarbios. Nebūtina visada daryti taip, kaip pataria, bet visada reikia įsiklausyti, apsvarstyti, ką sako kiti. Tik kvailys gali būti įsitikinęs, kad viską žino ir jam nereikia jokios pagalbos iš šalies.

Pats stengiuosi išgirsti viską, kas man sakoma, tačiau atsirenku, į kurias pastabas kreipti dėmesį.

Jūsų darbas gana sudėtingas ir susidedantis iš daugelio etapų. Ar yra darbo elementų, kurių mielai nedarytumėte, perleistumėte kažkam kitam?

Lietuvoje įprasta, kad architektas daro viską: sukuria idėją, pastato struktūrą, teikia architektūrinius pasiūlymus, jį projektuoja, o paskui daro darbo brėžinius, pagal kuriuos reikia pastatą statyti.

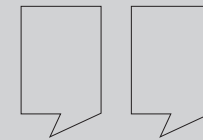
Štai kitose šalyse įprasta praktika, kad architektas kuria tik architektūrinę dalį, o darbo brėžinius padaro statybu įmonės. Tai šitaip etapą ir aš mielai praleidžiau, nes tai jau ne kūrybinis darbas, o techniniai dalykai, kad pastatas būtų šiltas ir gerai stovėtų.

Taip pat pas mus istoriškai susiklostė, kad architektas yra ir projekto vadovas. O projektas susideda iš daug punktų (didesniam pastate ir iki 25 dalių): ir elektros instaliacija, ir priešgaisrinė sauga, ir daug kitų dalykų. Taigi, projekto vadovas turi suvaldyti visus darbo procesus.

Projekto vadovo funkcijų didesniuose pastatuose man kol kas nepavyksta atsisakyti, bet mielai taip padaryčiau. Projekto vadovas tikrai neturėtų būti architektas, nes tai atima labai daug laiko, energijos, tai labai atsakinga pozicija. Čia reikia atskiro, patyrusio ir išmanančio žmogaus.

O kaip vertinate egzotinę Rytų šalių architektūrą? Kiek teko ten būti, tai, mano požiūriu, ten nelabai yra šiuolaikinės architektūros. O istorinė architektūra išskirtinė.

Negaliu atsakyti, kiek ji menotyriu požiūriu vertinga. Įprasta manyti, kad tai, kas turi kelis

Galvojame, jog tai, ką turime, viskas yra išskirtinai vertinga, išskirtinai gera ir įvyks žiaurus nusikaltimas, jeigu kažkas kažką pakeis.

/ Gintaras BALČYTIS /

tūkstantmečius menančią istoriją, savaiame vertinga. Turbūt taip ir yra, nes istorija prideda daug sluoksnių, konteksto. Man patinka senoviški, rankų darbo pastatai – į juos persiduoda žmonių šiluma.

Jūs kaip ir suabejojote, ar tikrai viskas, kas sena, yra vertinga?

Viskas labai priklauso nuo konkretaus pastato, bet, kalbant apie mūsų paveldosaugininkų požiūrį, manau, kad kultūros paveldo strategija Lietuvoje yra konservatyvi ir pasenusi. Labai daug dalykų keičiasi, bet reikėtų pakeisti dar daugiau.

Čia ir visų mūsų problema, kad galvojame, jog tai, ką turime, viskas yra išskirtinai vertinga, išskirtinai gera ir įvyks žiaurus nusikaltimas, jeigu kažkas kažką pakeis.

Aš taip nemanau. Bet kurioje vietoje, bet kuriame pastate galima kažką daryti, tačiau viskas priklauso nuo to, kaip daryti. Mes galbūt neturime geros patirties, bet pasaulyje yra daug pavyzdžių, kaip vertingus pastatus galima rekonstruojant truputį pakeisti ir jie tampa dar geresni, įdomesni, kokybiškesni.

Daug kalbame apie architektūrą kaip meną, pats buvote pripažintas įsimintniausiu 2017 m. menininku. Kaip manote, ar architektūra kaip meno rūšis sulaukia užtektinai dėmesio?

Blogiausia, kad praktiškai neturime architektūros kritikos – nei profesionaliu, nei mėgėjišku lygmeniu.

Tai problema. Žmonės į architektūrą žiūri kaip į statinius, kurie papuošia arba nepuošia miesto. Tačiau apie architektūrinę kokybę, apie pastatą kaip meno objektą, tendencijas, erdvės kūrimą – o architektūra ir yra ne tik fasadai, bet ir erdvės kūrimas – nėra jokių straipsnių, rubrikų.

Turime profesionalių recenzijų apie naujas knygas, filmus, teatro pastatymus... Apie architektūrą niekas nerašo, nėra recenzijų laikraščiuose, žurnaluose. Dėl to kyla problema – viešojoje erdvėje vyrauja asmeninė nuomonė, kuri, jei esi labiau žinomas, priimama kaip neiginčijama, o jei mažiau, lieka neišgirsta.

Architektūros menotyros laukias yra visiškai tuščias ir, tikiuosi, kad jį kas nors užpildys, nes yra labai daug, apie ką rašyti. Kad ir šiuolaikinė architektūra – visi rašo, kad stiklinės dėžutės ir panašiai. Galima pagalvoti, kad mūrinės dėžutės jau gerai, o stiklinės – savaiame blogai. Bet viskas daug sudėtingiau...

Tam, kad galėtume vertinti, reikia turėti atramos taškų, domėtis, žinoti tendencijas, kontekstus. Nesidomint nėra kritikos, yra tik patinka arba nepatinka.

Panašiai kaip su moderniais paveikslais – jeigu tuo nesidomi, tai tiesiog pasakysi, kad čia teplionė, nesąmonė. Tokių paveikslų gali bet kas prikepti kiek tik nori.

Bet kuo labiau domiesi, tuo daugiau spalvų pamatai, sudėtingų dalykų. Kazimiro Malevičiaus „Juodas kvadratas“ ar tik raudonai nudažyta drobė įgauna papildomų potekusių, jei matai ne tik dažais nudažytą paveikslą. ■